

УДК 947.084.5

Владислав Листван
(ЖДУ імені Івана Франка)

СПІВАЮТЬ "ПОЛІСЬКІ СОКОЛИ"

У статті репрезентується історія створення ансамблю "Поліські соколи", а також його концертна діяльність, що скерована на зміцнення дружби між польським і українським народом.

Свій внесок у розвиток української полоністики (якщо не теоретичної, то практичної) вже протягом тривалого часу робить фольклорний ансамбль польської пісні "Поліські соколи". Історія заснування колективу збігається з роками становлення України як незалежної держави. Це 1990 – 1991 роки, коли країна починає свій шлях переходу від тоталітарного до демократичного режиму. Громадяни різних національностей дістали можливість створення своїх національно-культурних товариств заради збереження і відродження мови, культури, традицій своїх предків. Таку можливість отримали і поляки – одна з найчисленніших національних меншин України [1: 8]. Була створена Спілка поляків України, інші організації, дещо пізніше – Федерація польських організацій в Україні (FOPU).

Так склалось, що на Житомирщині відсоток польського населення найбільший серед областей України, причиною чого були різні процеси, що відбувались під час Другої світової війни та в післявоєнний період. Особливо велику роль в цьому відіграла масова депортація поляків з західних областей України до Польщі 1944-1945 років, яка Житомирщину значною мірою не зачепила. Зрозуміло, що саме тут почали активно створюватись польські національно-культурні товариства [2].

Головним організатором і багаторічним керівником обласної організації Спілки поляків України був поет Валентин Грабовський. За його безпосередньої участі почалось створення фольклорного колективу польської пісні. Процес відбувався спонтанно: члени організації збирались щотижня на засідання, а вони нерідко закінчувались співом польських пісень, які хто-небудь міг пригадати. Благодатним у цьому сенсі є період Різдвяних Свят, коли різдвяні пісні – коляди – співають майже всі, а поляки відзначаються цим особливо, і відомим є багатство *koled polskich*.

Створення колективу вимагало залучення фахівців-музикантів. Значний поштовх у розвитку ансамбль отримав з приходом Павла Антоневського, який мав музичну освіту і досвід організації фольклорних колективів. Саме тоді сформувалась ідея створення

чоловічого ансамблю з можливою участю однієї-двох жінок як солісток. Такий принцип організації колективу зберігається і донині.

Однією з перших пісень, яку співав колектив, була пісня "Гей, соколи" (*Hej, Sokoly*), і саме від неї походить назва "Поліські соколи", яку запропонував В.Грабовський, людина з поетичною душею і творчою фантазією.

Текст пісні "Гей, соколи", написаний видатним польським письменником, що, очевидно, зрідка звертався і до поезії, – Юзефом Крашевським, який до того ж мав прямий зв'язок з Житомиром, а саме декілька років проживав у Житомирі і працював навіть на офіційних посадах (середина XIX століття) [3]. Чудова пісня стала візиткою "Поліських соколів" і залишається головною в репертуарі дотепер. Вона була знана у Польщі і раніше, але у нас склалось враження, що саме "Поліські соколи" спричинились до її відродження. Адже ансамбль співав її на різних фестивалях у Польщі (Кошалін, Мронгово, Семятиче) та Україні, і нерідко саме вона виконувалась як фінальний номер – спершу лише у нашому виконанні, пізніше її стали виконувати все більше колективів з України, Литви, Білорусі та самої Польщі.

Зараз в Україні багато польських (часто польських лише за частиною свого репертуару) колективів: дорослих, молодіжних, дитячих. Деякі з них існують тривалий час, інші розпадаються через рік-два чи декілька років; вони є в багатьох містах і навіть селах, де польське населення складає значний відсоток. Це є особливо характерним для Житомирщини. Але на початку дев'яностих років "Поліські соколи" практично були "першою ластівкою" і багато років чи не єдиним добре організованим, та ще й чоловічим хором. Вони відразу стали знаними і затребуваними під час різних офіційних заходів, що проводились у консульствах і Посольстві Польщі в Україні, в керівних органах спілок поляків та інших організаціях. Ансамбль "Поліські соколи" стали запрошувати на урочисті та офіційні зустрічі, у тому числі офіційні прийоми у польському посольстві і консульствах з нагоди річниць незалежності Польщі, на "оплаткові", святково-новорічні зустрічі у Києві та Житомирі.

"Поліські соколи" вітали керівників Польщі під час їх офіційних візитів в Україну. У 1993 році легенда "Солідарності" Лех Валенса зустрічався у Вінниці з представниками української Полонії. Ансамблю було довірено проводити Президента у Вінницькому аеропорті. Разом з паном Президентом і його дружиною перед їх посадкою в літак ми співали *"Jeszcze Polska nie zginęła"* і пам'ятаємо потиск долонь високоповажних гостей. Члени колективу вдячні Президенту Леху Валенсі за отриманий пізніше адресний презент –

певну валютну суму, яка була використана на виготовлення концертного вбрання.

Президента Александра Квасьневського "Поліські соколи" вітали під час його відвідин Житомира. А з прем'єром Ганною Сухоцькою зустріч відбулась у Києві на офіційному економічному форумі "Україна-Польща", при відкритті якого "Соколи" співали гімни "Ще не вмерла Україна" і "*Jeszcze Polska nie zginęła*". З іншим прем'єром – Ярославом Качинським зустрічались у Польському посольстві в Україні (2006 рік).

Великими прихильниками і приятелями "Поліських соколів" були Генеральні консули Польщі у Києві (кожен у свій час) Кшиштоф Свідерек і Сильвестр Шостак. Вже працюючи після України в Білорусі, К.Свідерек був ініціатором проведення економічного форуму декількох регіонів Польщі, України і Білорусі, що відбувся у польському містечку Сицув, неподалік від Вроцлава. За ініціативою пана Кшиштофа у склад делегації від Житомирщини, очолюваної головою обласної адміністрації Іриною Синявською, до культурної програми форуму були включені "Поліські соколи". Виступ був дуже успішним, а колектив здобув авторитет у тодішнього обласного керівництва.

"Поліські соколи" мали честь вже двічі виступати у головному концертному залі "Україна" як представники польської громади на фестивалях "Всі ми діти твої, Україно", а також на урядовому урочистому засіданні з нагоди І річниці Конституції України в Національному оперному театрі (Київ, 27 червня 1997 року).

Звичайно, виступи на офіційних прийомах і фестивалях це приємно і престижно, однак основне завдання і покликання колективу такого типу – сприяти відродженню і збереженню призабутої польської культури як однієї з гілочок на розлозі дереві багатонаціональної України. Тому і основна робота на місцях – участь у заходах, що проводяться у Житомирі, районних центрах чи селах області, і не тільки Житомирської. "Поліські соколи" виступали у Києві, Львові, Луцьку, Рівному, Чернівцях, Вінниці, Одесі, Миколаєві, Донецьку, Ніжині, Умані, Барі, Коростені, Новограді Волинському, Бердичеві, Романові – всіх і не згадаєш.

Особливі враження і для глядачів, і для артистів бувають під час поїздок у малі містечка і села, де мешкає значний відсоток польського населення. В деяких із них ще в 30-ті роки минулого століття працювали польські школи, які пізніше були ліквідовані, а польська мова практично забута. Можна зрозуміти зворушення людей, особливо старшого віку, які через десятиліття почули польські пісні, польську мову. З такими концертами гурт побував у багатьох селах і селищах

Житомирщини: Голубівка, Вакуленчук, Сусли, Дениші, Мар'янівка, Биківка, Новий Завод, В'юнки, Черняхів, Забріддя, Лебедівка. На жаль, можливість таких виїздів обмежена через відсутність транспортного засобу чи коштів для його оплати.

У репертуарі колективу є твори різного напрямку. Фактично можна виділити три програми: народні і патріотичні пісні, релігійна програма і окремо на період Різдвяних свят програма коляд (*kolęd*). В залежності від ситуації складається та чи інша програма виступу. Деякі з виконуваних народних пісень у Польщі вже призабуті, адже домінує сучасна естрадна музика зі своїми новими ритмами і манерою виконання. Окремі пісні, можливо, взагалі були мало знані на території сучасної Польщі. Деякі з них збереглися, принаймні частково, у пам'яті старшого покоління на Житомирщині, проте їх усе менше. Одну з таких пісень – "*Piąty roczek wojny minął*" – записав від старших людей ще В. Грабовський. Вона була включена до репертуару "Поліських соколів" і виконувалась, зокрема, в Ченстохові в *Sali Papieskiej* у 2007 році. Присутній на концерті священник з-під Познаня підійшов і попросив слова пісні, а потім у листі – ще й ноти, бо знайти в Польщі їх не вдалось. "Я навчу співати її моїх прихожан", – писав з подякою священник.

У патріотичному репертуарі є деякі пісні з часів Першої світової війни і відновлення польської незалежної держави: *Piechota*, *Marsz Pierwszej brygady (Legiony)*, *Kadrowka*, *Polak nie sługa*. Вони є незамінними на урочистих концертах з нагоди річниць Незалежності Польщі і співались з цієї нагоди у Житомирі, Києві (у тому числі під час офіційних прийомів у Посольстві чи Консульстві) і в деяких містах Польщі, куди гурт був запрошений.

Звичайно, з релігійними програмами "Поліські соколи" виступають у костелах, беруть участь у месях і нерідко після їх закінчення дають короткі концерти релігійних пісень, інколи з включенням допустимих для таких місць номерів народно-патріотичного напрямку. Так було в багатьох містах і селах Житомирщини, України і у Польщі. Неодноразово гурт запрошувався на урочистості освячення костелів після їх відбудови і реставрації, або побудови нових (Крошня у Житомирі, Биківка, Мар'янівка, Черняхів, Забріддя, Городок, Миколаїв).

За сприяння Антоні і Еви Беліна-Бжозовської (Томіце) – правнучки і внучки відомих варшавських промисловців, патріотів і меценатів ХІХ – початку ХХ століття Шленкерів, один з яких був засновником Бердичівського шкірзаводу, а інший спричинився до розвитку населеного пункту Новий Завод на Житомирщині, – "Поліські соколи" співали у багатьох костелах Варшави і її околиць та інших

місцевостей. Найкращим для таких концертів є період Різдвяних Свят, коли різдвяні пісні співають не тільки поляки, а й християни всього світу.

У поляків колядки популярні особливо, і різдвяний період без них немислимий. У багатьох костелах Варшави і околиць, а також у Любліні, Хелмі, Бельско-Бялей, Грубешові проходили різдвяні концерти ансамблю, а в грудні 2007 року "Поліські соколи" були запрошені до Битома на концерт під назвою "*Kolęda bez granic*", де вони були головними виконавцями. В грудні 2008 року ансамбль брав участь у III Фестивалі польської коляди на Житомирщині у м. Коростені. Слід відзначити, що деякі коляди запозичені з репертуару кафедрального хору Святої Софії, адже декілька осіб зі складу "Поліських соколів" є основою чоловічої групи цього хору. А кафедральний хор має багатющий репертуар *Kolęd Polskich*, що збереглися з давніх часів, переважно чотириголосних, і вони часто невідомі навіть у Польщі. Крім польських, до різдвяних концертів ми завжди включали українські колядки, що доброзичливо сприймалися публікою, у тому числі у варшавських костелах.

Слід сказати, що і звичайні концерти переважно не обходились без двох-трьох чи й більше українських пісень. Зокрема, популярна "Розпрягайте, хлопці, коней" (козацький варіант) прозвучала навіть у *Sali Papieskiej*. Це дає нам право сказати, що в Україні "Поліські соколи" стали відомими популяризаторами польської пісні, а на території Польщі вони вже є певною мірою популяризаторами пісні (культури) української.

Теперішній художній керівник – Іван Бочковський є старшим викладачем кафедри музики в університеті, де також працював і Павло Антоневський. На цій же кафедрі працює незмінний баяніст з часу заснування колективу Ігор Суботницький. Співробітником кафедри є також Микола Нагірняк, який протягом багатьох років був солістом "Поліських соколів". Ще два учасники колективу – батько і син Володимир (Владислав) і Віталій Листвани – щоправда, не пов'язані з музикою професійно, є доцентами кафедри хімії природничого факультету.

Окрім того, "Поліські соколи" співпрацюють та інколи спільно виступають з танцювальним колективом "Короліски", керівник якого Ірина Світельська теж працює в університеті, а деякі танцюристи є його студентами: Олена Кулявик та Наталія Пилипчук (природничий факультет), Рая Благодир (фізико-математичний факультет). Разом з "Королісками" "Поліські соколи" створили об'єднану співочо-танцювальну групу, до якої був залучений також дитячий хор "Дзвіночки". Ця група під назвою "Полісся чари" (*Polesia Czar*) за

назвою однойменної пісні, що стала центром композиції, брала участь у фестивалі *Kultury Kresowej* (2008) у Мронгові, що проводив під патронатом і транслювався Другою програмою Польського телебачення, у тому числі через супутникові канали. Таке поєднання старшого, середнього і молодшого покоління було прихильно сприйнято організаторами і глядачами фестивалю. Ця композиція була теж представлена на фестивалі польської культури в Україні (Луцьк, 2008) і обласному фестивалі *Tęcza Polesia*.

"Поліські соколи" відчують постійну увагу і допомогу керівництва *FOPU* і його голови пані Емілії Хмельової. Вони співпрацюють теж з іншими польськими організаціями. Не обділені "Соколи" увагою з боку засобів масової інформації. Неодноразово про різні заходи з їх участю інформував *Dziennik Kijowski* та інші газети. Записувались та виступали вони в прямому ефірі Житомирського обласного радіо, двічі виступали у прямому ефірі *Radio Maryja* – з його центральної студії у Торуні та філіалу радіо у Любліні.

Все ж лідером у висвітленні і популяризації діяльності колективу є Житомирське обласне телебачення в особі журналістки Людмили Натикач, яка разом з оператором Олександром Гордієнком супроводжувала "Поліські соколи" у багатьох поїздках по Україні і Польщі, знімала безліч фестивалів і концертів за їх участю, підготувала низку телевізійних передач і фільмів. У 1998 році на міжнародному конкурсі фільмів та програм про життя національних громад "Мій рідний край" перше місце виборов фільм Людмили Натикач "Гей, соколи".

"Поліські соколи" Польське телебачення теж "фільмувало" (І і II канали). Група Вроцлавського телебачення на чолі з журналісткою Гражиною Орловською-Сондей неодноразово приїжджала у Житомир, знімала ансамбль у Бердичеві і Вроцлаві. "Закохана" у "Поліські соколи" Данута Скальська робить передачі на радіо *Lwowska Fala* (польське радіо, Катовіце, Битом), вона двічі організовувала їх виїзд до Битома і Ченстохови.

Зараз колектив налічує 17 осіб (разом з музикантами). Вже декілька років художнім керівником є Іван (Ян) Бочковський, адміністративний керівник – Франц Поплавський. Декілька чоловік, що з перших років є його учасниками, отримали урядову нагороду Республіки Польща *Zasłużony dla Kultury Polskiej*. Це незмінний і незамінний соліст Сергій Карашевич, а також Іван Бочковський, Франц Поплавський, Віцентій Мянговський, Ігор Суботницький, Анатолій Пославський, Станіслав Слама, Володимир Листван. Усі вони і зараз в складі колективу. Звичайно, за такий тривалий час існування склад гурту дещо змінювався, одні люди відійшли, з'явилися нові. Надалі співає

Олександр Свінцицький, солістка Галина Дубравська (Абуєва), прийшло також нове поповнення – Валерій Кучинський, Альфред Яроцький, представники молодшого покоління – Віталій Листван, Роман Загурський, Павло Ліневич, скрипалька Ангеліна Гиря. Це особливо важливо, бо потреба поповнення і омолодження колективу існує і надалі.

"Поліські соколи" наближаються до свого 20-річного ювілею. За ці роки ансамбль став помітним явищем у житті польської (і не тільки) національної громади Житомирщини, України, відомий також у Польщі. Життя показало, що колектив такого типу є затребуваним. Отож, наближення ювілею – це добра нагода аби побажати йому поповнення, росту і процвітання.

Список використаних джерел та літератури

1. Національний склад та мовні ознаки населення Житомирської області. Статистичний збірник // Житомирське обласне управління статистики. – Житомир, 2003. – 87 с.
2. Полонія Житомирщини. Інформаційно-аналітичне видання / за ред. Рудницького В.С. – Житомир, 2007. – 220 с.
3. Гонзалез А. Юзеф Крашевський у культурному середовищі Житомира // Українська полоністика, № 1, 2004. – С. 106 – 113.

Władysław Listwan. "Śpiewają Poleskie Sokoly".

Artykuł przedstawia historię stworzenia zespołu "Poleskie Sokoly", oraz koncertową działalność tego zespołu która skierowana jest na przyjaźń polsko-ukraińskiego narodu.

Vladyslav Lystvan. "The Poliski Sokoly" are Singing.

The history of foundation of the ensemble "The Poliski Sokoly" and its concert activity directed at the strengthening of friendship between Polish and Ukrainian people are represented in the article.

ФІЛОСОФІЯ "ВЧИНКУ" КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ

У статті розглядається проблема людини та вчинку з позицій філософської релігійної антропології Кароля Войтили, визначається динамічна опозиція "особистість – вчинок", яка відображає відношення між вчинком, що визначає особистість, і дією, яка безпосередньо співвідноситься з його виконавцем.

Сучасне соціальне життя позначається змінами і зрушеннями, котрі характеризуються світоглядними пошуками і переорієнтаціями. Тому питання людської сутності та природи людини, які вивчає філософська антропологія, набувають для науковців особливої гостроти та актуальності в епоху глобалізації. Не залишилася ця проблема і поза увагою видатного понтифіка, теолога та духовного наставника багатьох поколінь – Кароля Войтили, головним питанням філософських роздумів котрого були не відсторонено-абстрактні метафізичні сутності, а сама людина, неповторна особа в її унікальному, конкретному бутті.

Філософській спадщині Кароля Войтили (папи римського Івана Павла II) притаманна гуманістична спрямованість, він визнавав особистість первинною творчою реальністю і вищою цінністю буття, втілюючи і утверджуючи свої філософські ідеї та погляди протягом свого життя та духовної діяльності.

Прихід до філософії Кароля Войтили відбувся з одного боку, через релігійний досвід, а з іншого – через літературу, включаючи велику польську літературу романтичної епохи, а саме таких філософських поетів, як А. Міцкевич, Ю. Словацький та Ц. Норвід. Отже, джерелами його філософського мислення були література і віра. Але віра особлива, така, що формувалась на початку його особистісного становлення завдяки зустрічі з самородним містиком Яном Тирановським.

Філософські ідеї щодо розуміння сутності людини Кароль Войтила відобразив у таких фундаментальних працях про людину, як "Особа і вчинок", "Любов і відповідальність", "Віра і розум" а також великій кількості філософських статей, об'єднаних етичною і персоналістичною проблематикою.

Кароль Войтила виділяє два фундаментальні принципи (підходи) до вивчення та розуміння природи людини в історії розвитку філософської думки. Під першим – космологічним – він розуміє намагання пізнати людину "ззовні" як об'єкт, розглядаючи її природу і життя з позицій подібності людини до решти світу. Тут людина

© Сімон Д.П., 2009